Клондайк — річка Північної Америки та Північного Заходу Канади, права притока Юкону. Бере початок в горах Маккензі, довжина 180 кілометрів.

У басейні Клондайку в 1896 році було відкрито родовища золота.

Бралося ще тільки-но за північ, як він лаштувався лягати. Власне, спати він ще не хотів, бо й на дрімоту не тягло, а звик працювати до білого ранку, тож ніч у нього була днем, а день — ніччю, але догорала свічка. Глянувши на куций, дюймів зо два недогарок, він прикинув на око, чи вистачить його, аби написати про "золоту лихоманку" Клондайку (її він пережив на Юконі), оповідання, що вже давно просилося на папір. Глянув і пожалкував: ні, не встигне. Доведеться відправлятися на боковеньку, більше у всьому будинку свічок немає.

"А збирався ж придбати їх кілька дюжин про запас, — подумав він прикро, але тут же й посміхнувся. — Так я ж і купив, здається, із зайвиною, то, виходить, увесь запас уже випалив? Треба спробувати працювати вдень…"

Ворухнувся, щоб звестися і не встав. Стіл притягував, як магнітом. Хотілося ще працювати. Та й пережите на Юконі, в басейні Клондайку не давало йому спокою, поривалося вилитися на папір, "Працюй, працюй, золотошукач із Клондайку, як все життя звик працювати". Тож сердито бликнув на маленький недогарок, наче той був винуватий, що надто швидко згорів, але згадавши Анну, трохи заспокоївся.

"Принаймні його вистачить, щоб написати Анні листа, — подумав обрадувано. — Анна вже не знаходить місця від того, що я погодився йти до в’язниці Сан-Квентін дивитися на ту

сцену… Напишу їй все, все. Хай не думає, що коли я йду до в’язниці Сан-Квентін, так мені те видовисько до душі. Ні і ні. Але хіба Анна не розуміє, що я мушу йти, мушу дивитися, щоб знати наш вік і життя…"

Схопив чистий аркуш і вивів у правому його куточку: Окленд, Каліфорнія".

"Дорога моя!

Саме через те, що Ви така дорога, мені страшенно важко писати. Несила виповісти, які суперечливі пориви й думки роздирають мене в цю хвилину…"

Писав поквапом, раз по раз кидаючи стривожені погляди на недогарочок, що хутко, надто хутко танув. В кімнаті стояла пітьма, лише немічно жовтіло кружальце благенького світла під свічечкою, тож він поспішно виводив слово за словам в тій жовтій плямі:

"Я не боявся життя. Не ховався від нього. Я брав його таким, яким воно є, за його справжню ціну, і я не соромлюся свого життя. Хоч яке воно було, але воно моє. І так само, як я не боявся життя, я не заплющу очей і на смерть".

Куцак блимнув раз-вдруге і жовте кружальце на столі щезло. Якусь мить у його очах ще стояла жовтява мла, а тоді враз стало так чорно, як у глухому підземеллі.

"Не встиг, — з жалем подумав він. — Що ж, доведеться дописати вранці, Анна так хвилюється… І… І не розуміє мене".

Неохоче встав із-за столу і рушив було навпомацки до ліжка, як зненацька в чорній порожнечі тихо скрипнули двері.

Він застиг. Насторожився. Чи ж бува не злодій? Але дарма й старається — в цім будинку і вдень нічого путнього не знайдеш, а глухої півночі й поготів…

"Хоча… десь, мабуть, протяг, — через мить подумав, відчувши на обличчі подуви морозяного повітря. — Так, так, протяг… Треба було на защіпку взяти двері — ніч все ж таки…"

Але ж навіть на Клондайці, де було повно всякого наброду й потолочі, він ніколи не зачинявся…

І тут до його слуху донеслися легкі, майже нечутні кроки — хтось ішов. Жаль, що не зачинив двері. Це — це Клондайк, тут і грабіжники водяться…

— Хто там? — запитав він, хоча знав, що у всьому будинку крім нього самого більше не було нікого. Та як не напружував зір, але розгледіти що-небудь у Суцільній пітьмі годі було. Стояв роздумливо. Може то йому вчулося? Але ні, в помешканні був сторонній. Це він відчував усім своїм настороженим єством.

— Ей, приятель?! Коли ти прийшов до мене в гості, то не будь мовчуном, — крикнув голосно, аж надто голосно, може від того, що в кімнаті стояла смоляна чорнота і він голосом хотів її подолати. І даруй, що зустрічаю без світла. У моїй фортеці немає жодної свічки. На жаль…

— Свічка не потрібна там, де треба дивитися і бачити серцем, — пролунав м’який, спокійний голос. — У тебе велике і добре серце золотошукача.

— Звідки ти знаєш, що я все життя шукаю золото…

— … людських душ, — закінчив за нього невідомий гість і додав: — Спробуй мене побачити…

І в ту ж мить він збагнув, що бачить. Дивно. Спершу з пітьми проступили очі — великі, світлі, доброзичливі, а вже потім він загледів у кімнаті високого чоловіка, простоволосого, у блакитному плащі. На грабіжника незваний гість щось не схожий — і то вже добре.

— З ким маю честь… містер… Як вас?

— Ентоні Мередіт, — представився незнайомець з легким поклоном.

— Джек Лондон, письменник, — відрекомендувався він.

— Я знаю, що ти — Джек Лондон, — сказав незнайомець, підходячи ближче і від нього ніби війнуло достиглим хлібом. — Знаю, що ти — син солдата і мисливця-блукача, матрос шхуни, золотошукач з Клондайку, шугай американських доріг, робітник джутової фабрики, один з мільйонів "білих рабів" Залізного молоха, бунтар, соціаліст, письменник. ІЦе молодий, але вже відомий. Гордість американської літератури.

— Ви добре вивчили мою біографію, містере Мередіт.

— Це було нескладно, бо хто ж тебе не знає.

— Але я, на жаль, не знаю, хто ви.

— Ти і не можеш мене знати, адже я із майбутнього, — відказав пришелець. — Із далекого, із 27-го сторіччя, або з П’ятого віку ери вселюдського братерства.

— Із дві тисячі сімсотого року? — письменник зітхнув: — О, таких гостей у мене ще не було. Але… Нас розділяють сотні і сотні літ, а ми стоїмо поруч. Хай це навіть і сон, але ж до біса гарний сон! Як би я хотів хоч одним оком, хоч на одну лише мить заглянути у таке далеке майбутнє людства.

Не кажучи й слова, Ентоні Мередіт випростав руку з якимось блискучим предметом, натис пальцем червоний виступ на ребрі і повільно повів тим прямокутником, наче вигортаючи з кімнати морок. Стіна почала голубіти, потім посвітліла. Хитнувшись вперед, Джек Лондон побачив на стіні блакитне небо, у якому висів гігантський космічний корабель, а під ним були зелені гори з білосніжними шапками снігів, а нижче — панораму сонячного міста. Воно випливало з долини виноградників, виростало, збільшувалось і письменник виразно бачив дивної архітектури будинки, просторі, залиті сонцем бульвари і площі, мармурові скульптури в парках… І всюди люди — вродливі, усміхнені, щасливі… Невже й справді в майбутньому настала вимріяна ера вселюдського братерства? Скільки сміху, пісень, дитячого щебету линуло з предивного того видива!

— Про таке майбутнє я мріяв у долині Клондайку, на Юконі, в горах Маккензі… Але, на жаль, його і за все золото Маккензі не купиш.

— Майбутнє не купують, його будують — своєю працею і своєю честю…

— Авжеж! Щасливі ви, люди майбутнього. Хоча й ми не безталанні, дещо теж спізнали. То що я бачу?

— Місто П’ятого віку ери Вселюдського братерства. Дві тисячі сімсотий рік за загальним літочисленням.

— Овва! Це таки мені сниться.

— Ні, місто бачиш справжнє.

— Але ж воно… казкове, — замислено мовив письменник. — Невже й справді у вашому сторіччі на Землі більше немає зла і неправди? Гноблення і соціальної нерівності? Клятих воєн і крові? Невже й справді у вас люди всіх рас і племен — брати? Невже таке можливе?

— Так.

— І як це вам вдалося?

— Не тільки нам, а й вам. Бо все, про що ви мріяли і за що боролися — збулося. Тож ви з нами. І ти теж. Глянь-но на оту площу, де біля пам’ятника бавляться діти. То стоїш у граніті ти — письменник-романтик Джек Лондон. На цоколі викарбувано всього лише одне слово: "Золотошукач".

— Гм… Це й справді так, адже я все своє дотеперішнє життя шукаю золото. — Зітхнув: — Тільки надто мало його знайшов.

Жадібно вдивлявся в обличчя невідомих йому людей.

— Зворушений, що ви в такому далекому майбутньому не забули мене… сякого-такого. І навіть витарабанили на гранітний постамент… Але чому це містер Мередіт прибув із свого прекрасного майбутнього у сіре минуле, у наш вік? Що його тут цікавить?

— Любий наш Джек Лондон, люди ери братерства хочуть бачити тебе живим. Я прийшов за тобою, друже.

Письменник з трудом відірвався від міста майбутнього і, не розуміючи, глянув на пришельця.

— Даруйте, але… як я зможу із свого сторіччя ступити аж на сімсот — чи скільки там? — літ уперед? Хіба що на крилах мрій.

— Ні, про це подбає машина часу. — Ентоні Мередіт простягнув до письменника руку з блискучим прямокутником. — Візьмися за мою руку і зроби три кроки вперед.

Але письменник навіть не ворухнувся.

— Всього лише три кроки і ти опинишся по той бік стіни у дві тисячі сімсотому році. У щасливому місті ти нарешті будеш щасливим. Всього лише три кроки й одна мить. Зважуйся, письменнику, бо кожна хвилина чекання пожирає в машині часу надто багато енергії.

— Виходить, я — за три кроки від щастя?

— Так. Ну ж бо, друже, зважуйся.

Джек Лондон відчув, що стіни в його кабінеті немає, а там, де вона щойно була — простір. Вільний простір у двадцять сьоме сторіччя, у щасливу еру братерства людей… І до всього цього лише три кроки…

— Послухай, мій нічний гостю. Хіба може, — бодай і в далекому майбутньому, — бути всезагальне щастя? І звідки воно у вас взялося? З неба впало чи ви кожному видаєте його по списку?

— У свій час, у двадцятому столітті ви теж доклали зусилля, щоб ми стали щасливими.

— Дякую. Думаю, що ми все ж таки старалися. Щоб хоч не наші діти, а далекі нащадки, а все ж таки були щасливими… Хоча… Містере Мередіт, тільки відверто. Чи не нудно жити, коли всі щасливі?

— Але ж ми теж боремося за краще життя і тому нам не маркітно. Проте час уже вичерпується, поквапся, письменнику.

— А про що я у вас писатиму? Про всезагальне щастя? Але ж хто читатиме такі твори? Коли надто солодко, завжди тягне на Гірке.

— Невже ти мало зазнав гіркого за своє життя?

— Довелося сьорбнути… Чаша моя гірка й досі ще повна, хоч я і п’ю з неї щодня. Але така вже либонь доля людини — скільки не пий із чаші терпіння, а всю її ніколи не вип’єш — вона увесь час наповнюється, і наповнюється. І все гіркотою, гіркотою… Ні, — зітхнув, — я тут маю випити свою чашу. Хоча й заманливо — бути за три кроки від щастя і… не скористатися такою нагодою.

Голубе видиво міста зникло й Ентоні Мередіт запитав з подивом:

— Ти не хочеш побути в майбутньому? З усіх людей двадцятого сторіччя тільки тобі одному надається така можливість, любий наш письменнику.

— Тому… Тому, що вже завтра вранці… ні, вже сьогодні я мушу йти до каліфорнійської в’язниці Сан-Квентін дивитися, як там… як там вішатимуть людину.

— Який жорстокий ваш вік! І для чого тобі це потрібно бачити?

— А для того, щоб усе знати про свій, як ти справедливо зазначив, жорстокий вік, — із злістю вигукнув письменник. — Тільки так я можу писати правдиво. Тому не показуй мені більше сонячного майбутнього, я мушу боротися з чорною ніччю свого віку!

В тиші кімнати виразно було чути, як тривожно цокотить блокуючий автомат машини часу.

— Але ж ти стільки зазнав злигоднів і поневірянь, що заслужив на кращу долю, — вигукнув Ентоні Мередіт.

— Якби ж то тільки я один, — зітхнув письменник і по хвилі вигукнув: — Мій дорогий гостю! Яким би не було тяжким моє життя, але воно — моє життя. І яким би не був потворним мій вік, але він — мій вік. Мій і нікуди я з нього не піду. Мені випала доля відстраждати разом з ним і випити до дна свою чашу, яку випити до дна нікому із сущих не вдається…

Почувся короткий застережливий сигнал.

— Час уже скінчився, — заквапився пришелець. — Пролунає ще один сигнал і… Подумай, Джек…

— Ні, Ентоні, ні. Я не піду зі свого віку у ваш. Бо я піду, інші підуть, а хто ж сьогодні закладатиме підвалини вашій завтрашній долі?

— Але як тобі тяжко жити і писати під Залізною п’ятою страхітливого молоха! — із щирим співчуттям вигукнув гість.

— Залізна п’ята? — стрепенувся письменник. — Це ти добре сказав, Ентоні Мередіт. Ми й справді всі під залізною п’ятою деспотизму й свавілля. Але в тім то й річ, що крім нас більше нікому розтрощити залізну п’яту і здобути волю. З космосу до нас ніхто не прилетить і на тарелі не піднесе нам справедливу еру всезагального братерства — якщо тільки вона можлива. Це мусимо зробити лише ми самі. Життям своїм і смертями своїми. Але для цього потрібні роки і віки. І якщо сьогодні ми зазнаємо поразки, то завтра ми встанемо знову… Прощай, Ентоні Мередіт — щаслива людина справедливої ери братерства. Як я заздрю вам, людям майбутнього! І як я радію, що наша тяжка праця не була даремною!

Коли він розплющив очі, в кабінеті стояв білий день. Він сидів за столом, поклавши голову на руки. Перед ним під недогарком свічки білів аркуш паперу.

— "Я не боявся життя" — прочитав він на тім аркуші. — А-а… Це я вчора писав листа Анні, свічка догоріла і я не встиг…

Схопив ручку й почав швидко писати, продовжуючи незакінчену фразу:

"… але стояти твердо, на власних ногах і дивитися життю просто в вічі, не боятися нічого, бачити, як інші зустрічають свою смерть так само спокійно й незворушно, як я зустрів би свою, бути безстрашним, непохитним, не мати в собі ні крихти легкодухості, ні крихти жіночності (огидної в чоловіків, хоч принадної в жінках), не заплющувати очей, а сміливо дивитися вперед, приймати життя, пам’ятаючи, що можеш і віддати його".

Чи переконають Анну ці його найщиріші слова в тому, що він мусить іти до в’язниці Сан-Квентін і мусить дивитися на огидну сцену — страту людини?

Закінчивши лист, підписався коротко: Джек.

І тільки тоді встав з-за столу, підійшов до вікна і глянув на пустельну вулицю з рідкими, похнюпленими перехожими.

"Але що то було мені за видіння сеї ночі? — сам себе запитав: — Невже й справді приходив Ентоні Мередіт, людина з 27-го сторіччя П’ятої ери Вселюдського братерства? Чи просто я багато думав про майбутнє і воно привидилось мені? В одному я певний: майбутнє людства буде прекрасним. Інакше не варто тоді й жити. Але воно буде прекрасним лише тоді, коли ми відстраждаємо у своєму віці".

Повернувся до столу, поставив на листі дату: 11 лютого 1902 р.

— Ну, ось і пора іти до в’язниці, — вголос промовив. — Чи зрозумів мене пришелець із щасливого міста? Я ніколи не боявся життя і тому нікуди не буду тікати чи й перебиратися у майбутнє заради щастя. Все одно даром воно нікому не дається — його треба здобути. Брати мої стогнуть під залізною п’ятою деспотизму, а я… Гм… Але добре сказав Ентоні Мередіт: Залізна п’ята. Я напишу для них, людей майбутнього, як ми у глухому й тяжкому віці Залізної п’яти жили, любили, боролися і гинули, і, навіть, мертвими знову повставали. А роман свій так і назву: "Залізна п’ята". Це кажу я, золотошукач із Клондайку.

Сам він любив так себе називати: золотошукач із Клондайку. І гордився цим… Ні, це не була гординя, високо він ніколи не нісся, хоча був не без гонору — інакше неможливо.

Раніше пишався, бо ж був ним насправді — золотошукачем Клондайку. "Золота лихоманка" там спалахнула року 1896-го, як відкрили родовища золота. На плоскогір'ї Юкону багаті поклади міді, азбесту, срібла, вугілля, вольфраму. І — золота. Дикий, малоосвоєний край. Рибальство. Хутряні промисли. Там виживають тільки сильні духом. І він вижив. Там він черпав сюжети для творів, героїв знаходив. І все своє коротке — ще коротке — життя тим і був зайнятий, що шукав золото — спершу на Юконі, в горах Маккензі, на просторах Кдондайку, потім — в людських душах, де його чомусь все менше й менше стає… Жаль. Справжнє золото душі нині не часто зустрінеш. Але тому воно й справжнє, що з душі. Цим він і був зайнятий — як письменник. Йому ще тільки 26, попереду життя та життя і він ще знайде багато золота в людських душах…

Ні тоді, ні пізніше, ні взагалі ніколи, він не знатиме, що жити йому залишилося ще 14 років. Всього лише чотирнадцять літ. Загалом вийде сорок, всього сорок. Мало. Зовсім мало. Але тоді він сам собі здавався вічним. Роман "Залізна п'ята" — з непохитною вірою в перемогу справедливості, Джек Лондон (справжнє прізвище Джон Гріффіт Лондон) ще встигне написати — твір вийде друком у 1907 році — за дев'ять років до передчасного кінця золотошукача з Клондайку, який все життя боровся за щастя інших і якому лише раз вдалося побути за три кроки від власного щастя. Але в тому, мабуть, і є смисл життя: щоб жити і боротися за щастя, але ніколи до нього ближче як на три кроки не наближатися. Це і є щастя. А коли так, то він його спізнав сповна…

І Джон Гріффід Лондон, світові відомий як Джек Лондон, вічний золотошукач, сів до столу — добувати з руди крупинки золота людських душ. Але попрацювати того раннього лютневого ранку, коли в місті лютував мороз — йому за будь-якої негоди так добре творилося, особливо, як на вахту

заступав Санта-Клаус, — на жаль, не вдалося, хоч білий папір вабив його, як лютня музиканта.

І він із серцем люто вилаявся (життя всього навчило, в тім числі й лайкам і це в нього називалося випустити пару з чорного котла), — з відразою почав збиратися, бо вже мав нагальну потребу йти лицезріти непривабливу сцену — як у людини ім’ям закону — невже закону? — відбиратимуть єдине, що в неї ще залишалося — власне життя. ("Воно тобі ото треба ще й це знати?" — в’їдливо запитував внутрішній голос і він, сердячись на нього, зі злістю, що раптово спалахнула, відповів йому: "Треба, треба! Я все мушу знати про свій вік. А ти… ти — заткнись!..") І — нічого не вдієш. До святості в місті — хоч воно й носило святеницький титул сан — ще явно було далеко. (Якщо взагалі до святості хто-небудь стоїть близько). Як і на всій планеті Земля в царстві хомо сапієнса, людини, здається, розумної. Тож мусив іти до смерті — в ім’я життя.